

Esmeralda Kleinreesink

Officier in Afghanistan

Achter de schermen van onze militaire missie

Meulenhoff

INLEIDING

The story goes that three umpires disagreed about the task of calling balls and strikes.

The first one said: 'I call them as they are.'

The second one said: 'I call them as I see them.'

The third and cleverest umpire said: 'They are nothing, until I call them.'

Vrij naar Simons (1976)

'Esmeralda, ik mis dialogen,' zei de hoofdredacteur non-fictie van Meulenhoff toen hij mijn eerste schrijfpogingen had gelezen.

'Dialogen?' zei ik. 'Alsof ik nog weet wat ik vijf jaar geleden tegen iemand heb gezegd. Ik moest toch non-fictie schrijven?'

'Ja, maar dialogen helpen om personages neer te zetten en zorgen dat je geen saaie uitleg nodig hebt,' zei hij. '*Show, don't tell*, heet dat.'

Het zou een van de vele dingen zijn die ik over het schrijversvak leerde tijdens het schrijven van dit boek.

'Om het verhaal lekker leesbaar te maken mag je ook een beetje met de tijdlijn spelen. Als de gebeurtenissen die je beschrijft maar echt zijn gebeurd, dan blijft het non-fictie.'

Daarmee is dit boek een werk van non-fictie. Het beschrijft mijn uitzending naar Afghanistan als hoofd lucht- en grondtransportplanning voor de NAVO van januari tot en met mei 2006. Alle ge-

beurtenissen die in dit boek worden beschreven, zijn echt gebeurd. Ik heb echt een minister in de kou laten staan ('De minister'), een flater geslagen op de Nederlandse ambassade in Kabul ('De ambassade'), een stoel tot Taliban Suicide Chair benoemd ('Een dag als alle andere') en gedacht dat ik in een bordeel terecht was gekomen ('De schoonheidssalon').

Alle personen die in dit boek voorkomen zijn bestaande personen, maar om hun privacy te beschermen worden ze nooit bij hun echte naam genoemd.

Van alle dialogen die in dit boek voorkomen, is er maar één zin waarvan ik met 99 procent zekerheid weet dat die zo is uitgesproken. Dat is de zin: '*We are British. We do not say "no"*,' uit 'De Engelse kolonel'. Maar of mijn reactie op die zin exact zo was als ik heb opgeschreven, durf ik niet met evenveel zekerheid te beweren.

Dit boek is mijn relaas over hoe ik in mijn geheugen vorm heb gegeven aan mijn uitzending in Afghanistan vijf jaar geleden. De ups en downs, de hoogte- en dieptepunten, met de nadruk op de bijzondere gebeurtenissen. Het was een uitzending op een voor mij nieuw vakgebied. Ik ben van oorsprong bedrijfskundige en automatiseerder en werk soms als freelance tolk/vertaler Engels, maar van luchttransportplanning wist ik helemaal niets. Echter, zoals de man van het Operatie Centrum al tegen mij zei: 'Je bent officier en je draagt een luchtmachtblauw pak, dus dat komt vast goed.'

Het hoofdstuk 'Buikpijn en boerka's' is in iets gewijzigde vorm al eerder in druk verschenen. Het was een van mijn twee bijdragen aan de bestseller *Task Force Uruzgan* (Meulenhoff, 2010): een boek met korte verhalen van Nederlandse militairen die naar Af-

ghanistan zijn geweest, dat onder leiding van Noël van Bemmel (defensieredacteur van *de Volkskrant*) en Arnon Grunberg (schrijver) tot stand is gekomen.

Ik ben in de eerste plaats militair en pas in de tweede plaats schrijver. Dat wil niet zeggen dat dit boek een kritiekloos mooiweer-verhaal is. Ik heb mijn best gedaan om een realistisch beeld te geven van het werk als stafofficier op een internationaal militair hoofdkwartier. Dat beeld is niet altijd even positief: bureaucratie, culturele verschillen, moeizame samenwerking en merkwaardige politieke beslissingen zullen allemaal aan bod komen. Maar er zijn ook voldoende redenen die ervoor zorgen dat ik nog steeds bij Defensie werk: teamgeest, afwisseling, de mogelijkheid om vreemde, nieuwe ervaringen op te doen en het gevoel een maatschappelijk relevante bijdrage te leveren. Ook dat enthousiasme beschrijf ik in dit boek.

Ik heb geprobeerd de werkelijkheid van een uitzending weer te geven, inclusief wat militair jargon. Mocht u een woord niet kunnen plaatsen, dan staat achter in het boek een verklarende woordenlijst met militaire termen, waarin u bijvoorbeeld kunt terugvinden dat voor militairen *kannibaliseren* iets anders is dan mensenvlees eten en dat *black holes* niet slaan op het heelal. Ook vindt u achterin een vereenvoudigde rangenlijst om even te kunnen spieken of een adjudant wel of niet hoger in rang is dan een luitenant-kolonel of een generaal.

Uiteraard heb ik mijn eigen motieven voor dit boek. Ik was om te beginnen gevleid dat een gerenommeerde Nederlandse uitgever mij vroeg een boek te schrijven. In Nederland worden niet zo vaak boeken geschreven door militairen over hoe het is om op uitzending te zijn en al helemaal niet over hoe het er op internationale militaire hoofdkwartieren te velde aan toegaat. Ook zijn er

weinig boeken door vrouwelijke militairen geschreven over hoe het is om als vrouw uitgezonden te worden. Over het dilemma of je bijvoorbeeld wel of niet je balletspullen mee moet nemen ('Sporten en sauna's'), of waarom beenholsters die ooit populair zijn gemaakt door actieheldin Lara Croft, voor echte vrouwen best lastig zijn ('De holster').

Ik hoop met dit boek bij te dragen aan een reëel beeld van wat die anonieme militairen uit de krantenkoppen in den vreemde doen en daarmee aan begrip voor de 69.000 militairen (na de laatste bezuinigingsronde nog maar 57.000) die dag in, dag uit letterlijk hun leven wagen voor vrede en veiligheid. Zij verdienen het om als een investering te worden gezien en niet als een sluitpost.

AMSTERDAM, 15 MEI 2011

PROLOOG

‘Dat was een boeiend ritje,’ zeg ik als we aan het eind van de middag eindelijk de poort van het hoofdkwartier van ISAF, de International Security Assistance Force, in Kabul in rijden. Ik voel mijn hart nog steeds bonken in mijn borstkas. Het handvat van mijn pistool is helemaal vochtig als ik de knoop van mijn schouderholster weer vastdruk.

‘Ja,’ zegt Pepe. Hij kijkt met een strak gezicht voor zich uit terwijl ook hij zijn pistool weer terugplaatst in zijn holster. ‘Van mij hoeven dit soort ritjes echt niet.’

Normaal zijn onze stadsritten door Kabul net zo saai als de planningsvergaderingen waar we met bureau Luchttransportplanning naartoe gaan. Ook vanochtend was er nog niets wat erop wees dat het plotseling een enerverende rit zou worden.

‘Goedemorgen,’ zeg ik stipt om vijf voor elf tegen de sergeant aan de balie van Movement Control, als we met z’n vieren binnenkomen: overste Pepe, majoor Mario, adjudant Aurelio en ikzelf.

‘Wij komen een auto halen, voor het konvooi van elf uur.’

Ik ben met drie van de vijf mensen van bureau NAVO Lucht-en grondtransportplanning, waar ik leiding aan geef, op weg naar de wekelijkse vergadering op vliegveld Kabul, aan de andere kant van de Afghaanse hoofdstad. De enige die is achtergebleven op ons bureau zodat het dagelijks werk door kan gaan is Dave, een van de twee adjudanten die de vluchtplanning doen. Op de ver-

gadering komen logistieke planners van de diverse militaire kampen in Kabul wekelijks samen. Majoor Mario gaat altijd namens ons bureau. Omdat er minimaal drie anderen mee moeten wil een konvooi überhaupt de poort uit gaan en er vandaag niemand anders van het ISAF-hoofdkwartier naar het vliegveld moest, heeft Mario ons gecharterd om mee te gaan. Ik vond het wel een goed idee om te kijken wat er op zo'n vergadering gebeurt en Pepe en Aurelio hadden zin in een middagje rondkijken op vliegveld Kabul, vandaar dat we nu met vrijwel het hele bureau bij Movement Control staan.

'*Here is key. Guard outside later,*' zegt de Italiaanse sergeant, terwijl hij me een sleutel overhandigt.

'Hoeveel later?' vraag ik.

Hij haalt zijn schouders op.

Ik geef de sleutel aan Mario, een blozende Italiaanse majoor van eind dertig die graag autorijdt. Hij gaat op de parkeerplaats aan de andere kant van het hoofdkwartier op zoek naar de witte four-wheel-drive.

Aurelio, de tweede adjudant-vluchtplanner, een Italiaan die ook eind dertig is, schikt even zijn camouflagesjaal die als een choker om zijn hals zit, voordat hij de portofoon aanneemt van een tweede sergeant bij Movement Control. Achter de balie hangt een grote kaart van Kabul en omgeving, waar allemaal gekleurde pinnen op zijn gestoken. Aurelio en de sergeant kletsen wat in het Italiaans via de portofoon. Die doet het dus. Het is niet de enige werkende portofoon in het gebied. Als Aurelio is uitgepraat, volgt er geruis en klinkt een andere, onverstaanbare stem over de centrale, van de portofoon van een van de auto's die al in het gebied rondrijdt. De sergeant kijkt op zijn kaart, antwoordt in Italiaans-Engels in zijn mondstuk '*yes, yes*' en '*lodger, lodger*', en vervolgt zijn gesprek met Aurelio.

De derde, eveneens Italiaanse collega, Pepe, een luitenant-kolonel van een jaar of vijftig, praat met de balie-sergeant. De ser-

geant wijst op twee foto's: een van een witte Toyota pick-up en een van een gele taxi. De nummerplaten zijn weggefotoshopt, maar onder beide foto's staan delen van een kenteken.

'Deze twee auto's rijden in de stad rond en willen mogelijk zelfmoordaanslagen plegen. De kentekens zijn deels bekend. Of we naar ze uit willen kijken en voorzichtig zullen zijn,' vertaalt Pepe voor me.

Ik grijns. Alle Afghaanse auto's die in Kabul rondrijden zijn geel. Een overblijfsel uit de tijd dat de Taliban alle auto's had verboden, behalve de traditioneel gele taxi's. En alle hulporganisaties rijden rond in witte four-wheel-drives of Toyota pick-ups, dus daar barst het ook van.

Ik kan van de Italiaanse briefing verder niets meer maken en ga buiten op een muurtje in het zonnetje zitten, pak een van de waterflessen uit mijn rugzak en neem een slok. Mijn kogelwerende vest, dat dertien kilo weegt en het makkelijkst te vervoeren is door het om te doen, wordt me in de zon al snel te heet. Ik maak het klittenband aan de linker- en rechterzijkant los, til het vest over mijn hoofd en zet het op de grond neer. Lucht! De achterkant van mijn jasje is al doorweekt van het zweet en dat terwijl het nog ochtend is en ik mijn vest hooguit tien minuten om heb gehad. Ik heb medelijden met de mannen en vrouwen die hele voetpatrouilles moeten lopen met zo'n ding om.

Ik laat mijn vest bij het muurtje staan en maak even een ommetje naar Destille Garden. Destille Garden is het rustgevendende ontspanningspunt van het hoofdkwartier: een groen gazon, enkele bomen, wat kleine paadjes met houten bankjes en een houten hutje, waar je op mooie dagen ijs kunt kopen. De topattractie bestaat uit een paar rondhuppelende konijnen, die het heerlijk vinden om geknuffeld te worden door grote beren van mannen in camouflagepakken. Ik ga op een bankje zitten en kijk naar het geknuffel. Een paar mannen zitten op hun hurken in het gras; sommige strelen de konijnen langzaam en methodisch van kop tot

staart, andere zijn van het heftig achter de oren krabbelen. Allemaal komen ze alleen. Konijnen knuffelen is iets wat je als militair in je eentje doet. Destille Garden is niet veel groter dan een half voetbalveld, maar haar belang als rustpunt staat in geen verhouding tot haar afmetingen.

Na een kwartiertje loop ik weer terug naar Movement Control om te zien of er beweging in onze rit zit. Mario komt net aanrijden met ‘onze’ auto en zelfs de auto van de bewaking, met een Engelse bewaker annex chauffeur, staat er al. De bijrijder van de bewakingsauto is, zoals gebruikelijk op dit door Italianen gerunde NAVO-hoofdkwartier te velde, nog in geen velden of wegen te bekennen. Tijdsaanwijzingen zijn hier altijd in ‘ongeveer’.

‘Zegt die sergeant achter de commandopost wel eens iets anders dan “yes, yes” en “roger, roger”?’ vraag ik aan de Engelse bewaker.

‘Gelukkig heeft hij tot nu toe niets meer hoeven zeggen dan dat, ma’am,’ zegt hij.

‘Ik vraag me wel eens af of er collega’s overlijden door taal- en communicatieproblemen,’ zeg ik.

‘Het verhaal gaat dat een tijdje terug een aantal Polen over de radio gebriefd werd,’ zegt de bewaker. ‘Ze hadden niet goed gehoord of begrepen dat ze bij het paleis van Karzai geen wapens in de hand mochten hebben. Ze werden begroet door de lijfwachten van Karzai met een geladen wapen tegen het hoofd.’

Ik zie woest bebaarde lijfwachten voor me, geschreeuw in Pashtu en kan de loop op mijn slaap voelen. Het kan bijna niet anders dan dat taalproblemen regelmatig tot doden leiden.

Met een sigaret in zijn mondhoek komt om vijf voor half twaalf, vijftientig minuten te laat, de bijrijder aangesjokt. De Italiaanse korporaal knikt ons vieren kort toe en gaat zonder iets te zeggen op het muurtje zitten om zijn sigaret op te roken. We hebben nog ruim een uur om naar de vergaderzaal op het vliegveld

te rijden, een rit van hooguit een kwartier, dus echte haast is er niet en dat straalt hij ook uit.

Ik heb al lang geleden geleerd dat het leger net een normale organisatie is. Als ik nu en in de toekomst tijdig aan wil komen op dit soort routine-uitstapjes, dan moet ik leren leven met het werktempo en moet ik vooral niet denken dat ik, als overste, een korporaal die niet onder mijn directe bevel valt iets kan bevelen. In een normale organisatie kun je als manager iemand van een andere afdeling ook niet aansturen, hoe graag je dat ook zou willen.

Als de sigaret is opgerookt, sjokt de Italiaanse korporaal naar de passagierszijde van de bewakingsauto. Ik hijs mijn kogelwerende vest weer aan, klik de helm van de musketonhaak die aan mijn vest vastzit, zet 'm op mijn hoofd en stap in de auto.

Nog voor we goed en wel op gang zijn gekomen, stoppen we alweer. De eerste stop van ons konvoetje van twee wagens is zoals gebruikelijk nog binnen de hekken van het hoofdkwartier, net voor de wacht. Als we zien dat de Engelse chauffeur en de Italiaanse bewaker uit de auto voor ons stappen om naast de wagen hun wapens half te laden, stappen wij vieren uit om hetzelfde te doen. Met mijn rechterhand pak ik mijn Glock en richt de loop naar boven, in de veilige richting. Met mijn linkerhand klik ik de drukknop van de magazijnhouder van mijn holster open en pak er een met vijftien kogels opgetopt magazijn uit. Met een stevige klik schuift het magazijn in het pistool. Als ik 'm terugstop in de holster check ik automatisch of de drukknop die het wapen op zijn plaats moet houden goed vastzit. Ik voel me Lara Croft.

De chauffeur in de bewakingsauto voor ons laat de wacht zijn uitrijpapieren zien. Een hand met latex handschoenen pakt de papieren, ze worden bestudeerd en met een knik teruggegeven. Over de portofoon horen we dat de chauffeur ons afmeldt bij Movement Control. We horen *'yes, yes, lodger, lodger'* terug. Na een knik van de Italiaanse wacht maakt een Afghaanse bewaker het hek voor ons open.